

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Т.О. Степаненко, к.е.н, доцент
кафедри землевпорядного проектування
Харківського національного аграрного
університету ім. В.В. Докучаєва

Підвищення вимог до якості сільськогосподарської продукції на сучасному етапі суспільного розвитку виникло у відповідь на посилення процесів урбанізації та забруднення довкілля, зростання застосування синтетичних агрохімікатів у її виробництві, зростання екологічної свідомості населення. Саме це обумовило бажання споживачів, прихильних до ведення здорового способу життя та достатньо фінансово забезпечених, отримувати якісну, безпечну та корисну продукцію. Сучасний ринок забезпечив появу сертифікованого процесу виробництва, в якому заборонено використовувати хімічно синтезовані добрива та засоби захисту рослин, генетично модифіковані організми, синтетичні ароматизатори, консерванти, барвники, тощо, а також відповідним чином маркованої продукції – органічної.

В Україні стан, проблеми та перспективи органічного виробництва висвітлені у наукових працях таких вчених як С. Антонця, О. Середи, Н. Прокопчук, С. Корчинської, Т. Харченко [1], О. Ходаківської [2], М. Федорова [2].

Органічне виробництво почало свій розвиток з моменту здобуття незалежності України. Ринок органічного виробництва в Україні – це перспективний ринок, який динамічно розвивається. З січня 2014 року даний ринок почав діяти за єдиними правилами, встановленими на законодавчому рівні.

Розвиток інфраструктури виробництва та реалізації органічної продукції агропродовольчої сфери гарантує надійне ресурсне забезпечення виробництва і реалізації продукції та продовольства

найвищої якості. Кооперація як основа формування ринку органічної продукції сприятиме забезпеченню ефективного виробництва та усуненню суперечності між безпосереднім виробництвом, переробкою, харчовою промисловістю, торгівлею і споживачами.

Міжнародне співробітництво в галузі сільського господарства спрямовано на підвищення ефективності використання природних ресурсів, поліпшення забезпечення населення продовольчими товарами, стабілізацію ринку сільгосппродукції і продовольства, підтримку і захист товаровиробників АПК, стимулювання взаємного товарообігу, підвищення життєвого рівня сільського населення країн.

Специфікою органічного виробництва сільськогосподарської продукції є економічні, екологічні та соціальні ефекти від здійснення цього виду діяльності, що полягають у наступному:

- економічний – зумовлений готовністю споживачів сплачувати більшу ціну за продукцію органічного виробництва, зниженням вартості матеріальних ресурсів (агрохімікатів та паливно-мастильних матеріалів від 30 до 97 %). Проте, цей напрям потребує значних інвестицій у виробництво, також зростає собівартість продукції через зниження урожайності у період конверсії та у випадку невисокого рівня родючості ґрунтів, природної продуктивності тварин і насіння;

- соціальний – зумовлений значним обсягом ручної праці, що обумовлює органічне виробництво для дрібних сільськогосподарських виробників з власною працею;

- екологічний – зумовлений поступовим відновленням якості земельних ресурсів, залучених до процесу виробництва, через дотримання сівозмін, застосування зелених добрив та методів біологічної боротьби зі шкідниками, технологій обробітку ґрунту, спрямованих на мінімальне втручання, зниження ущільнення ґрунтів, а також зниження забруднення водою і атмосферного повітря через обмеження застосування синтетичних агрохімікатів, збереження локального біорізноманіття через заборону застосовувати генетично модифіковані організми [1, с. 37-38].

До факторів розкриття економічного потенціалу органічного виробництва можна віднести: систему основних форм, методів і важелів використання економічних законів; наявність нормативно-правової бази, яка б забезпечувала розвиток виробництва органічної продукції, створення стабільної системи зовнішньоекономічних зв'язків, створення сприятливих умов для виходу вітчизняних виробників на зовнішні ринки.

Незважаючи на те, що в Україні існує економічний потенціал реалізації розвитку органічного виробництва, досі не створено

надійної науково- методичної бази щодо обґрунтування найбільш результативних напрямків розвитку виробництва органічної продукції.

В цілому органічне виробництво ґрунтується на принципах, які зумовлені місцевими соціально-економічними, кліматичними та історико-культурними особливостями, серед них досить складно виявити пріоритетні, оскільки вони однаковою мірою важливі [2, с. 6].

При виробництві органічної продукції (у рослинництві заборонено використовувати ядохімікати для боротьби з бур'янами, шкідниками й хворобами рослин, а також мінеральні добрива синтетичного походження, при цьому захист рослин здійснюється переважно препаратами натурального походження, а для живлення ґрунту й рослин використовуються органічні добрива; категорично заборонене використання генетично модифікованих організмів; у тваринництві не дозволяється застосовувати стимулятори росту, гормони й антибіотики, а для лікування тварин використовуються профілактичні засоби й гомеопатичні препарати.

Отже, залежно від того, як була вироблена продукція, вона може належати до стовідсотково органічної, органічної, зробленої із органічних інгредієнтів, або органічної менш ніж на 70 %. Сьогодні виникає питання: наскільки вітчизняна продукція може відповідати вимогам міжнародних стандартів, які особливості вітчизняного сільськогосподарського виробництва впливають на подальший розвиток органічного виробництва, яких заходів повинні вжити виробники та держава.

Органічні методи господарювання покращують стан ґрунту та його родючість без застосування хімічно синтезованих добрив. Боротьба з бур'янами та шкідниками проводиться без застосування токсичних пестицидів, оберігаючи тим самим земельні та водні ресурси від забруднення токсичними сполуками. Обов'язкове застосування сівозмін, використання насіння і порід, адаптованих до місцевих умов, і відновлення функціонального біорізноманіття сприяють подальшому зміцненню екологічного балансу.

Взагалі органічне виробництво – це цілісна система господарювання та виробництва харчових продуктів та продуктів для використання на нехарчові цілі, метою якої є отримання органічної продукції на всіх її стадіях виробництва і яка враховує вимоги щодо вирощування, виробництва, переробки, сертифікації, маркування, перевезення, зберігання та реалізації органічної продукції, спрямована на покращення основних показників стану здоров'я населення, охорони довкілля, на забезпечення раціонального використання і відтворення ґрунтів та інших природних ресурсів.

Навіть прихильники інтенсивних технологій, які сьогодні переважно використовують в сільському господарстві і припускають активне використання мінеральних добрив, гербіцидів, пестицидів та іншої хімії, змушені визнати, що органічне землеробство забезпечує якісне життя. Воно не тільки гарантує наявність продуктів харчування, а й збереження здоров'я тим, хто їх споживає.

Органічне виробництво не шкодить довкіллю та ґрунту. Для сільського господарства це особливий підхід, оскільки земля залишається його основним ресурсом. Тому дуже важливо зберегти родючість чорноземів [3, с. 98].

Соціальною перевагою органічного сільського господарства, є те, що воно має високий потенціал для забезпечення життєдіяльності сільського населення і поживлення роботи дрібних фермерських господарств. Разом зі зростанням органічного сектора зростатиме і працевлаштування місцевого населення, оскільки органічне землеробство менш механізоване і потребує, як правило, більше ручної праці. Як результат, органічне виробництво може стати ефективним інструментом збереження традиційних знань ведення господарства у кожному регіоні, а також зменшення міграції сільського населення до мегаполісів.

Основними каналами збуту для органічних продуктів в Україні є спеціалізовані відділи супермаркетів і невеликих магазинів. Зважаючи на зростання попиту, збільшується кількість місць, де можна придбати натуральну й органічну продукцію. Всього в Україні існує близько 150 таких магазинів. Купити органічні продукти в нашій країні можна в мережах магазинів Органік Ера, Натур Бутік, Сільпо (FozzyGroup), Delight, Еко-Шик, Goodwine, Pareco, METRO, Чумацьких Шлях, МегаМаркет, Billa, Фуршет, GlossaryOrganicProductта інші. Мережа, через яку поширюються органічні продукти, росте. Більшість точок продажу знаходяться у великих містах – Києві, Львові, Івано-Франківську, Донецьку, Харкові, Кіровограді (в основному, це невеличкі спеціалізовані магазини). Частка сертифікованої органічної продукції в таких магазинах варіюється від 10% до максимум 50%. Широкого розповсюдження набули он-лайн мережі, в яких споживач може отримати інформацію про продукти та зробити замовлення [2, с. 33-37].

В інтересах подальшого розвитку органічного виробництва в Україні потрібно : збільшити площі для виробництва «органіки» за рахунок використання незабруднених агрохімікатами угідь; створити умови для належного стимулювання сільськогосподарських виробників, зниження ризиків ведення органічного виробництва;

відпрацювати систему державної сертифікації органічної продукції, забезпечити чіткий державний контроль за якістю органічного продовольства; створити належну базу для переробки органічної сировини; сприяти підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної «органіки» на світовому ринку.

Важливим фактором та інструментом реалізації економічного потенціалу органічного виробництва є запровадження сертифікаційних знаків екологічного маркування. Однак, на сучасному етапі на ринку органічної продукції в Україні не розроблено та не створено економіко- правових передумов стимулювання та подальшого впровадження та регулювання органічного виробництва. Зараз в Україні існує багато проблем, пов'язаних з розподілом органічної продукції на внутрішньому ринку. Серед основних можна виділити такі: невелика кількість переробних підприємств і торговельних закладів, які спеціалізуються на органічній продукції; обмежена пропозиція органічної продукції, що не забезпечує регулярних поставок оптової торгівлі; недостатня обізнаність споживачів; недостатність інформації.

Незважаючи на те, що Україна має значні проблеми, що стримують розвиток органічного виробництва, ця сфера економіки являється дуже перспективною через наявність в Україні родючих чорноземних ґрунтів, міцні традиції сільськогосподарського та бажання основних гравців цього ринку створити необхідні інституційно-правові умови. Розвиток органічного сільського господарства буде сприяти покращенню економічного, соціального та екологічного стану в Україні, комплексному розвитку сільської місцевості та поліпшенню здоров'я населення.

Тож, на сьогодні, виникає необхідність на законодавчому рівні сприяти збільшенню кількості товаровиробників органічної продукції на кооперативних засадах, що дозволить розвиватись даному напрямку в інтересах сільськогосподарських товаровиробників та розвитку сільських громад.

Список використаної літератури

1. Харченко Т.Б. Перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні / Т.Б. Харченко // Економіка АПК. – К. - № 3. – 2013. – С. 37-39. 2. Федоров М.М. Розвиток органічного виробництва / М.М. Федоров, О.В. Ходаківська, С.Г. Корчинська; за ред. М.М. Федорова, О.В. Ходаківської. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 146 с. 3. Душка В.І. Напрями розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні / В.І. Душка, О.М. Колос // Основні пріоритети

розвитку АПК України у контексті економічної, продовольчої та енергетичної безпеки країни / Під ред. д. е. н., проф. Ю.О. Нестерчук. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. – Ч. 1. – 204 с.